

цифрлық экономикаға құйылатын инвестицияның сапасын арттыру ғана емес, өйткені, отандық өнімнің үлесі арта түседі деп күтілуде оны жақсарту қажет.

#### Әдебиеттер тізімі

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауы, 2021 жылғы 1 қыркүйек, №165

2. Молдашев А. Б., Камысбаев М. К. Техническая оснащенность сельского хозяйства Казахстана как фактор роста его конкурентоспособности //Проблемы агрорынка. – 2021. – №. 2. – С. 13-20.

3. Ақпараттық технология тиімді маркетинг құралы ретінде. Безрукова Т.Л., Кириллова С.С., Субхонбердиев А.Ш., Забудков В.А.

4. <https://primeminister.kz>

#### Банк төлейтін салық түрлеріне қолданылатын цифрлық технологиялар

В.С.Артақшинова<sup>1</sup>, Е. Н.Музаффаров<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Қаржы кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.м.

<sup>2</sup>«Қаржы» мамандығы бойынша 3 курс студенті  
[venera\\_seitzhan@mail.ru](mailto:venera_seitzhan@mail.ru), [muzzafarof2003@mail.ru](mailto:muzzafarof2003@mail.ru)

<sup>1,2</sup>академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме:мақалада зертеліне отырған мәселе бұл банктердегі салық түрлеріне бүгінде цифрлық технологиялар қолдануы. Цифрландыру жаһандық дамудың ажырамас бөлшегіне айналды және де бұл процесс банк секторында айналып өткен жоқ. Сонымен қоса, екінші деңгейлі банктердің ІТ-жүйелердің мемлекеттік мекемелердің жүйелерімен жаппай интеграциялауы, атап айтқанда, мемлекеттік қызметтердің жиі қол жетімсіздігі екінші деңгейлі банктерге өз қаржылай нарықтық жүйелерін қайта құру қажеттілігіне алып келді және банк секторларының сервистерін жедел өзгерту мүмкіндігіне оң әсер етті деп айтуға болады.

Кілт сөздер: банк, салық, инновация, төлемдер, салық төлеушілер, салықты цифрландыру, банктік төлемдерді цифрландыру.

Цифрландыру – жаһандық үрдіс. Бұл үрдістен бәсекеге қабілетті экономиканы дамытуды және халқының тұрмыс сапасын жақсартуды ойлаған мемлекеттердің ешбірі бас тартпайды. Қазақстан да осы елдердің қатарында. Сондықтан Мемлекет басшысы елімізде «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасын енгізді. Аталмыш бағдарлама цифрлық технологияларды қолдану арқылы халықтың өмір сапасын арттыруға жол ашады. Елімізде Цифрлық экономиканың өрлеуі корпорацияларға физикалық қатысуы жоқ нарықтарға қол жеткізуге және мұндай юрисдикциялардан айтарлықтай кіріс алуға мүмкіндік береді. Физикалық қатысу негізінде бизнес пайдасына салық салу құқықтарын бөлетін қолданыстағы халықаралық салық ережелеріне сәйкес, бұл модель корпорациялардың бастапқы мемлекетте де, резиденттік мемлекетте де салықтарды төлемей құтылуына әкелуі мүмкін.

Цифр технологиялары белсенді қолданылып отырған тағы бір сала - банк төлейтін салық түрлері. Бүгінгі таңда қарастыра отыра, банктер ірі салық төлеушілер және маңызды қоғамдық маңызы бар шаруашылық субъектілері болып табылады. Екінші деңгейдегі банктер салық төлеушілер ҚР Заңына сәйкес "Салық және басқада міндетті төлемдер туралы" болып табылады. Бұл ретте ҚР өзі "банк", олар салық салу мақсаттары үшін меншік иесі ретінде түсініледі.

Банк салық салу мақсатында табыстар мен шығыстарды Қазақстан Республикасының салық заңымен белгіленген тәртіпте және жағдайларда есептеу әдісі бойынша анықтайды. Салық салу базасын анықтау бойынша салық есебі мемлекеттің қазыналық саясатына негізделіп жүргізіледі және салық әкімшілігінің құралы болып табылады

Салықтарды цифрландыру қызметтері кең ауқымды қамтиды, өйткені салықты цифрландырудың өзі ауқымды тақырып болып табылады және үкіметтерге, корпоративтіктерге және басқа да мүдделі тараптарға әртүрлі нәрселерді білдіруі мүмкін..

Технологияны бөлек төлемдер механизмінде пайдалану жоспарланып отыр, онда тауарлар, жұмыстар мен қызметтер бағасынан қосылған құн салығын бөлу қарастырылады. Бұл ретте өнім құны өнім берушінің есеп айырысу шотына, ал ҚҚС сомасы арнайы банктік шотқа есептеледі.

2021 жылы 20 желтоқсанда Мемлекет басшысы салық туралы заңға енгізілген өзгерістерге қол қойды. Осыған байланысты 2022 жылдан салықтың бірқатар жаңа ережесі күшіне енеді. Шетелдің интернет-компаниялары қосымша құн салығын төлесе, цифрлы майнингпен айналысатын заңды және жеке тұлғалар да биылдан бастап салық төлейтін болады. Майнинг деп айтатын болсақ бұл криптовалюта өндіру тәсілі. Төлем криптовалюта өндіру кезінде тұтынылған электр энергиясының көлемі үшін алынады. Майнинг кезінде тұтынылған электр энергиясының 1 киловат/сағатына 1 теңге мөлшерінде төлемақы алу жоспарланып отыр. Төлемақы сомасын цифрлық майнингті жүзеге асыру кезінде тұтынылған электр энергиясының нақты көлемдерін және төлемақының белгіленген ставкасын негізге ала отырып есептейді.[1]

Салық төлеушілер өз қызметінің нәтижелері туралы ҚР Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі Ақпараттық қауіпсіздік комитетіндегі майнинг мәселелері жөніндегі уәкілетті органға хабарлауы керек[2].

Мобильді төлемдер түсінігін енгізетін құжатты қабылдап, құжатта «мобильді аударымдар» және «ұялы төлемдер» ұғымдары ажыратылып көрсетілген. Соңғысы тауарлар мен қызметтер үшін ақы төлеуге пайдаланылады. Бұл кәсіпкерлер табысының салық декларациясында дұрыс көрсетілуіне мүмкіндік береді. Мобильді төлемдерге қатысты нормалар 2022 жылдың 1 наурызынан бастап күшіне енеді. Заңға сәйкес, кәсіпкерлер мобильді аударымдар үшін салық төлейді. Ол үшін кәсіпкерлер жеке шот ашуы тиіс. Клиенттер алған тауарларының ақысын кәсіпкерлер ашқан шоттарға жібереді. Банктер де салық органдарына қажет ақпарат беруге міндетті болады. Себебі бұл салық түрінің жеке тұлғаларға ешқандай қатысы жоқ. Сонымен қоса, мобильді аударымдарға қатысты салық мөлшері өзгермейді, яғни өспейді. Бірақ кәсіпкерлер өз табысын ашық көрсетуі тиіс. Клиенттерге чек беруге міндетті сауда заң аясында іске асырылуы керек. Жеке кәсіпкер ретінде тіркелмеген бірақ кәсіпкерлік қызмет белгілері бар тұлғалардың мобильді төлемдері туралы деректер тек 2025 жылдан бастап беріледі деп жоспарланған.

Сонымен қоса, кәсіпкерлерге қатысты бірқатар өзгеріс бар. Жеке кәсіпкерлерге салық төлеу процесі жеңілдетіледі. Енді олар мобильді аударымдар үшін салық төлейді, сондай-ақ оларға жаңа мобильді қосымшаның арқасында салық төлеу процесі жеңілдетіледі. Осы орайда, жылдың басынан бастап ҚР Салық кодексіне енгізілген өзгерістер жөнінде, сондай-ақ жаңа салық түрлерінің жүзеге асу барысы туралы келер жылдың 1 қаңтарынан бастап жеке кәсіпкерлер «e-SalyqBusiness» арнайы мобильді қосымшасын пайдалану арқылы салық төлей алады. Аталған ережелерге сәйкес, мобильді қосымша кәсіпкерлердің салықтық міндеттемелерінің орындалуын жеңілдетеді. Осылайша, мобильді қосымшаны пайдалану арқылы жеке кәсіпкер ретінде онлайн тіркеліп, салықтар мен әлеуметтік төлемдерін есептей алады.

Сонымен қоса, қосылған құн салығын жинау процесінің бастапқы сатысында салық арнайы банктік шотқа жеке аударылады. Одан ақша қаражаты бюджет алдындағы берешекті өтеуге немесе өнім берушінің осындай шотына бағытталуы мүмкін. Бұл алынған құн салығы бойынша салық төлеушілердің жоғалып кетуіне жол бермейді[3].

«Банктердің кірістеріне салық салу туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес табыс салығын төлеушілер келесілер болады:

- Коммерциялық банктер.
- Ұлттық банк лицензиясы бар несиелік ұйымдар.

1. Салық сомасын төлеушілер берілген салық жеңілдіктерін және белгіленген салық ставкаларын ескере отырып, салық салынатын базаның мөлшеріне қарай дербес айқындайды.

2. Төлеушілер тоқсан ішінде салық кезеңі үшін кірістің болжамды сомасынан есептелетін бюджетке аванстық салық жарналарын енгізеді[4].

Арнайы салық режимдер туралы салық кезеңі үшін кірісті енгізілді. 2022 жылы арнайы салық режимдер қолдана отырып, есептемені қашан тапсыру және бизнеске бұл салықтың кейбір түрлерін төлеу болып табылады. Салық кодексінде бизнесті қолдау ретінде әзірленген және енгізілген есептілікті ұсыну бойынша жеңілдетілген шарттар қарастырылды.

Арнайы салық режимдері жеке кәсіпкерлер патент негізінде, арнайы мобильдік қосымшаны пайдалану арқылы, оңайлатылған декларация немесе бөлшек салық негізінде АСР қолдана алады. Кәсіпкерлер үшін төлемнің жақсы шарттары мен мерзімдері қарастырылған.

#### Кесте 1

АСР негізінде кәсіпкерлер үшін төлемнің шарттары мен мерзімдері

Патент негізіндегі АСР	Мобильді қосымшаны қолдану арқылы төленетін АСР	Оңайлатылған декларация негізіндегі АСР	Бөлшек салық негізіндегі АСР
Салық кодексінде патент құнының есебін (911.00 үлгісі) бір айдан бір жылға дейін ұсыну мүмкіндігі көзделген. Патент құнын және әлеуметтік төлемдерді салық төлеуші есеп-қисапты еткенге жүргізеді.	Салық есептемесі берілмейді. ЖТС және әлеуметтік сомасын ай сайын арнайы мобильдік қосымша арқылы есептеме беретін айдан кейінгі айдың 15-інен кешіктірілмей жүргізіледі және есептеме беретін айдан кейінгі айдың 25-інен кешіктірілмей төленеді.	Мұнда салық төлеушілер декларацияны (910.00 үлгісі) төлеушінің орналасқан жері бойынша Мемлекеттік кірістер органына бірінші жартыжылдықта 15 тамыздан 15 кешіктірмей (25 тамыздан кешіктірмей төлейді), екінші жартыжылдықта - 15 ақпаннан кешіктірмей (25 ақпаннан кешіктірмей төлейді) табыс етеді. )	Мұнда салық төлеушілер декларацияны (913.00 үлгісі) салық төлеушінің орналасқан жері бойынша салық органына есептемені тоқсаннан кейінгі екінші айдың 15-інен кешіктірмей табыс етеді. Төлемді есептеу тоқсанынан кейінгі екінші айдың 25-інен кешіктірмей жүргізеді.
		Жалдамалы жұмыскерлердің табысынан ЖТС және әлеуметтік төлемдер ай сайын, табыстарды төлеген айдан кейінгі айдың 25-інен кешіктірілмей төленеді.	

Сондай-ақ, бірыңғай жер салығын төлеушілер де бар. Мұндай декларацияны (920.00 үлгісі) есептеме беретін жылдан кейінгі жылдың 31 наурызынан кешіктірмей жер учаскесі орналасқан жердегі салық органдарына тапсыру қажет. Жер бетіндегі су ресурстарын пайдаланғаны үшін бірыңғай жер салығын төлеу жер учаскесінің орналасқан жері бойынша да мынадай тәртіппен жүргізіледі:

- есептеу кезеңнің 1 қаңтарынан 1 қазанына дейін есептелген сомалар - ағымдағы есепті кезеңнің 10 қарашасынан кешіктірілмейтін мерзімде;

- есептеу кезеңнің 1 қазанынан 31 желтоқсанына дейін есептелген сомалар – есептеу кезеңінен кейінгі мезгілдің 10 сәуірінен кешіктірілмейтін мерзімде. 2022 жылдан бастап бірыңғай жер салығының сомасы жергілікті өзін-өзі басқару бюджетіне түседі. Мұнда жалдамалы қызметкерлер үшін ЖТС және әлеуметтік төлемдерді төлеуді ай сайын, табыстарды төлеген айдан кейінгі айдың 25-інен кешіктірмей жүргізу қажет.

Кесте 2

АСР бойынша 2022 жылы салық төлеу күнтізбесі

	910.00 үлгісі	911.00 үлгісі	913.00 үлгісі	920.00 үлгісі	Мобильдік осымшаар қылы АСР	ЖТС және әлеуметтік төлемдер
Есеп беру		Бір айдан бір жылға дейін	Есептеу тоқсанына н кейінгі айдың 15- күніне дейін	Есепті жылдан кейінгі жылдың 31 наурызына дейін	Салық есеп темесі бері лмейді	Есептеуден кейінгі айдың 15- күніне дейін (мобильдік қосымшада)
Төлем жүргізу		Патент және әлеуметтік төлемдер бойынша - есеп- қисапты табыс еткенге дейін	Есептеу тоқсанына н кейінгі екінші айдың 25- күніне дейін			Табыстар төленген айдан кейінгі айдың 25- күніне дейін
1 жартыжыл- дық	15 тамызда ейін (15.02 кешіктір мей)			Ағымдағы есептеу кезеңінің 10 қарашасына дейін		
2 жартыжыл- дық	15 ақпанда ейін (25.02 кешіктір мей)			Есептеу кезе ңінің 10 сәуіріне дейі н		

Корпорациялық табыс салығының объектісі жылдық жиынтық табыс пен белгіленген шегерімдер арасындағы айырма ретінде есептелген салық салынатын табыс болып табылады. Корпорациялық табыс салығын төлеушілер Қазақстан Республикасының Ұлттық банкі мен мемлекеттік мекемелерден басқа Қазақстан Республикасының резидент заңды тұлғалары, сондай-ақ Қазақстан Республикасында қызметін тұрақты мекеме арқылы жүзеге асыратын немесе Қазақстан Республикасындағы көздерден табыс алатын бейрезидент заңды тұлғалар болып табылады. Жоғары жылдамдық, жұмыс жасау икемділігі, өз-өзіне қызмет көрсету мен қашықтан басқару тиімділігі барлық банк қызметкерлері үшін маңызды.

Елдің цифрлық дамуына серпіліс әкелген әлемдік озық технологиялардың қатары аз емес. Соның ішінде үлкен өзгерістерге бастаған жаһан жетістіктерінің бірнешеуінің бірі болып келді. Қорыта келе, қазіргі уақытта белсенді қолданыста банктің барлық салымшылары кірістеріне салық салынған кезде жеңілдік ала алады. Жалпы, салық туралы заңға енгізілген мұндай өзгерістер мен түзетулер салық мониторингінің тиімділігін арттыруға, Қазақстан Республикасы заңнамасының сақталуына, сонымен бірге салық төлеуден жалтарудың алдын алуға бағытталып отыр [5].

Жаңа технологиялар экономикалық өсімге, түрлі салалардың дамуына, қағазбастылықтан біржола құтылуға септігін тигізеді. Сонымен бірге қаржыны тиімді пайдаланып, ақпараттық қауіпсіздікті арттырады, «ақылды қалалар» тұрғызу жоспарын жеделдетеді. Еліміздің ғылыми-техникалық әлеуетінің артуы жаңа белестерге жетелей түсері анық.

### Әдебиеттер тізімі

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 2021 жылы 20 желтоқсан Алық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі
2. Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (салық кодексі) Қазақстан республикасының кодексі 2017 жылғы 25 желтоқсандағы № 120-vi қрз.
3. Салықтар және салық салу: оқулық, Авторлар: Ермекбаева Б.Ж. Нурумов А.А. Бекболсынова А.С. Арзаева М.Ж. - Астана, : Фолиант, 2018
4. [www.stat.kz](http://www.stat.kz)
5. <https://kgd.gov.kz/kkӘ>

### Цифрлық экономика: инфокоммуникациялық және қаржылық технологиялар

В.С.Артақшинова<sup>1</sup>, У.Н.Шакмурат<sup>2</sup>, Қ.А.Сеитова<sup>3</sup>

<sup>1</sup>Қаржы кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.м.

<sup>2,3</sup>«Қаржы» мамандығы бойынша 4 курс студенттері

[venera\\_seitzhan@mail.ru](mailto:venera_seitzhan@mail.ru), [ushakmurat@mail.ru](mailto:ushakmurat@mail.ru), [qundyzai.sk@mail.ru](mailto:qundyzai.sk@mail.ru)

<sup>1,2,3</sup>академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: мақала "цифрлық экономика" ұғымын және оның 21 ғасырдағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен байланысын экономикалық теория мен мемлекеттік басқару тәжірибесі тұрғысынан қарастырады. Цифрлық экономиканың мазмұны мен құрылымдық құрамы, аспаптық база және ақпараттық мазмұны сипатталған. Қазақстанда цифрлық экономиканы енгізудің қазіргі жағдайы және одан әрі пайдалану перспективалары: өнеркәсіпте, мемлекеттік және әлеуметтік қызметтер саласында; Қазақстан экономикасын цифрландырудың артықшылықтарын сипаттайтын нақты объектілердің мысалдары келтірілген.

Кілт сөздер: цифрлық экономика, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, цифрлық компания, экожүйе, цифрландыру стратегиясы.

Бүгінде цифрландыру процесі әлемдегі барлық елдерге әсер етеді. Сонымен қатар әрбір ел цифрлық дамудың басымдықтарын өзі айқындайды. Мемлекет басшысы 2017 жылғы 31 қаңтардағы Қазақстан халқына жолдауында цифрландыру арқауы болып табылатын Үшінші жаңғыру туралы, цифрлық технологияны қолдану арқылы құрылатын жаңа индустрияларды өркендету қажеттілігін, және "коммуникацияның дамуы мен оптикалық-талшықты инфрақұрылымға жаппай қолжетімділікті қамтамасыз ету керек. Цифрлық индустрияны дамыту басқа барлық салаларға серпін береді" деп жариялады. Мемлекет басшысының 2017 жылғы 31 қаңтардағы Қазақстан халқына жолдауын іске асыру жөніндегі Жалпыұлттық жоспарда мемлекеттің Үшінші жаңғыруын іске асыру мақсаттарына қол жеткізудің критерийі айқындалып жүзеге асырылуда және Қазақстан 2050 жылға қарай әлемдегі ең алдыңғы қатарлы 30 мемлекеттің қатарына қосылады. Ол үшін экономиканың жылдық орташа өсу қарқыны 4,5-5% деңгейде болуға тиіс. Өсудің жаңа моделінде негізгі драйвері ЖІӨ 70%-ға өсуін, халықтың жұмыспен қамтылуын, экспортты ұлғайтуды және инвестицияларды тартуды қамтамасыз етуге қабілетті экономика секторлары болуы тиіс. Осыған байланысты, Үшінші жаңғырудың алдыңғы қатарында тұратын басым бағыттар бекітілген. Өсімнің қалған 30% қысқа мерзімді перспективада әлеуметтік салаларды